

TANQIDIY FIKRLASH ZAMON TALABI

Pulatova Farida Azamovna

Samarqand Davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

farisha007@mail.ru

+998915511559

Jurayeva Nilufar

Samarqand Davlat chet tillar instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tanqidiy fikrlashning dolzartbligi ko'rsatilib o'tilgan. Shuningdek maqolada tanqidiy fikrlash haqida bir qator masalalar yoritilb berilgan.

Kalit so'zlar: fikrlash, dunyoqarash, ta'lim, dallil, xulosa, taxmin.

So'nggi yillarda ta'lim tizimining umumta'lim bosqichida tanqidiy fikrlashni o'rgatish, o'qitish ishlari qizg'in tus oldi. Ayniqsa, muhtaram Yurtboshimizning "Prezident maktablarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 20-fevraldagi PQ-4199-sonli qarori natijasida yurtimizda tashkil etilayotgan Prezident maktablarida ta'limni davom ettirish niyatida bo'lgan o'quvchi-yoshlarni imtihonga tayyorlashda aynan tanqidiy fikrlashga doir bilimlarga ehtiyoj keskin oshdi. Yurtboshimiz mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasida: "...Bugun mamlakatimizning barqaror rivojlanish yo'lida izchil ilgarilab borishini tahlil qilar ekanmiz, o'tgan yili prinsipial muhim islohotlarni amalga oshirish bo'yicha qat'iy qadamlar qo'yildi, deb aytishga barcha asoslarimiz bor. Bu islohotlarning asosiy maqsadi – aholi uchun munosib hayot darajasi va sifatini ta'minlashdir. Jadal va barqaror rivojlanishga qaratilgan bu siyosat bundan keyin ham so'zsiz davom ettiriladi.

Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbarni – bu Bosh vazir yoki uning o'rinbosarlari bo'ladimi, hukumat a'zosi yoki hududlar hokimi bo'ladimi, ular faoliyatining kundalik qoidasi bo'lib qolishi kerak. Endi har

birimiz, eng avvalo, davlat boshqaruvi organlari rahbarlarining vazifasi – o‘zimiz mas’ul bo‘lgan soha va tarmoqda ishlarning ahvolini tanqidiy baholash asosida zimmamizga yuklatilgan vazifalarni mas’uliyat bilan bajarishni ta’minlashdan iborat. Shunday davr keldi”, - deya ta’kidlab o‘tganlari bejiz emas.

Tanqidiy fikrlash insonning dunyoqarashida keskin burilish yasaydi. Tabiat va jamiyatda bo‘layotgan voqea-hodisalarning asl mohiyati namoyon bo‘la boshlaydi. Tanqidiy fikrlash muvaffaqiyat qozonishga, baxtli yashashga, mo‘may daromad topishga, hurmat qozonishga xizmat qiladi.

Tanqidiy fikrlash - bu axborotni tahlil qiluvchi, olingan ma’lumotlarni umumlashtiruvchi va o‘quv jarayonini o‘zida aks ettiruvchi ochiq fikrlashdir. Tanqidiy fikrlash orqali atrofda bo‘layotgan har qanday jarayonning sodir bo‘lish sababi, davomiyligi hamda oqibati (natijasi) to‘g‘risida asosli xulosalar yaratish mumkin. Tanqidiy fikrlash ko‘nikmasiga ega bo‘lish, albatta, juda katta mehnat talab etadi. Buning uchun, avvalo, chuqur bilimga ega bo‘lish, egallangan bilimlar ustida mustaqil ravishda analiz-sintez jarayonlarini amalga oshirish, har bir tushunchaga mantiqan yondoshgan holda hukm va xulosalar chiqarish lozim. Hozirgi kunda zamonaviy axborot manbalarining jadal rivojlanayotganligi va ma’lumotlarning juda tezlik bilan ommalashish ehtimolining yuqorigini inobatga oladigan bo‘lsak, bizga yetib kelayotgan ma’lumotlarning ishonchli hamda asosli ekanligi birlamchi muammoga aylanmoqda.

Ta’lim jarayoni talabaning mustaqil fikrlash darajasiga ko‘tarilgandagina samarador bo‘ladi. Ta’lim texnologiyasining asosiy maqsadi [va mohiyati tanqidiy fikrlashni o‘stirish, fikrlashga o‘rgatishdir](#). Chunki faqat mustaqil o‘qib, fikrlab o‘zlashtirilgan bilim mustahkam bo‘ladi va bilim egasi uni turli sharoitlarda qo‘llashi mumkin.

Tanqidiy fikrlash bilim olishning barcha bosqichida amalga oshiriladi. Ayniqsa, muammoli-izlanuvchan bosqich tanqidiy fikrlashga asoslaniladi. Bu bosqichda talabaning mustaqilligiga keng yo‘l beriladi va u ta’lim jarayonida o‘z kashfiyoti (izlanishi) asosida yangi bilimlarni o‘rganadi. Bu “Kashfiyot orqali bilim” deb yuritiladi. Bu texnologik jihatdan quyidagicha amalga oshiriladi:

- talaba uchun ahamiyatli bo'lgan muammoni yaratish;
- o'rganilayotgan mavzuda (obyektda) qarama-qarshilikni va talabaga tushuntirish (talaba nomutanosiblik muammo ekanini tushunishi kerak);
- shu muammodan kelib chiqadigan ijodiy natijani ifodalab berish.

Tanqidiy fikrlashga mo'ljallangan ta'lim an'anaviy usuldan tubdan farq qiladi. Chunki an'anaviy usulda faqat o'qituvchining informatsiya manbai bo'lib qolishi, talabaga bilim berishda uning qiziqishi, bilimga munosabati va shu vaqtgacha talaba egallagan bilimni hisobga olmaslik hozirgi kunda ta'limdagi qiyinchilikni keltirib chiqarmoqda. Didaktikadagi asosiy muammolardan biri ta'limda talabaning yetuklik darajasini hisobga olib ishlashdir.

O'quv materiallarini tanlash, qayta ishlab o'quvchi yoki talabalarning bilimiga, o'zlashtirish xususiyatlariga moslab shakl va hajmini o'zgartirish ham tanqidiy fikrlash texnologiyalariga dahldor. Pedagogik texnologiyalar esa o'z navbatida ta'lim-tarbiyaning ob'yektiv qonuniyatlari va diagnostik maqsadlari asosida o'quv jarayonlari, ta'lim-tarbiyaning mazmuni, metod va vositalarini ishlab chiqish va takomillashtirish tizimidir, ya'ni fan va texnika yangiliklarini o'zida mujassamlashtiradigan o'quv jarayonidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Osnovi kriticheskogo mishleniya / Dj. Stil, K. Meredit, Ch. Templ, S. Uolter. – M., 1997. – S. 35.
2. Orlova, V. A. Psixologiya v voprosax i otvetax: uchebnoye posobiye / B.A Oreksova. – M.: KNORUS, 2009. – 200 s
3. Zunnunov A, Xayrullaev M, To'xliiev B., Xolmatov N. Pedagogika tarixi. T. Sharq. 2009.
4. To'xtaxodjaeva M.T., Nishonova S. Pedagogika nazariyasi va tarixi I qism. Pedagogika nazariyasi, O'zbekiston faoylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. Toshkent -2010.
5. G'ulomov S, Knorring V.I. «Menejment: boshqaruv san'ati, nazariyasi va amaliyoti»: ToshDAU, 2002.